

gospodarske, obrtniške in národne.

zhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserter) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 20. oktobra 1893.

Občna volilna pravica.

I.

Tacega iznenadenja pa še ni napravil grof Taaffe, kakor v začetku sedanjega zborovanja državnega zbora. Predložil je zboru občno volilno pravico. Njegov načrt je pa vsekako sestavljen na zdravi podlagi. Vsakdo, ki izpolnjuje vse državljske dolžnosti, naj ima tudi volilno pravico, ne le tisti, ki plačuje gotovo svoto neposrednega davka.

Budget državni kaže, da so posredni davki že tako veliki, da nikakor samo neposredni ne morejo veljati za merilo državnih bremen. Posredne davke pa plačuje vsakdo. Poleg tega pa tudi dandanes skoro vsakega zadeva vojaška dolžnost, ako ne drugače, pa v črni vojski. Kdor pa je poklican, da s krvjo in življenjem brani domovino, ima pač tudi pravico, da tudi po svojih zastopnikih tam sodeluje, kjer se zanj delajo postave.

Po vladnem načrtu bodo volili za državni zbor poleg teh, ki sedaj volijo, vsi, ki so stali v vojski pred sovražnikom, vsi ki so si pridobili kako vojaško zaslužno svetinjo ali pa podčastniški certifikat.

Ta določba je pač vsekako pravična. Na tistega se pač moramo ozirati, ki je na bojišči v smrtni nevarnosti branil domovino. Nekateri se izpodtikajo nad tem, da se od te vrste volilcev ne zahteva znanje branja in pisanja. Po našem mnenju pa ta pomislek ni opravičen. Možno je, ki so bili vojaki, so se že toliko izurili, da se jim lahko volilna pravica izroči. Število taci volilcev iz te kategorije, kateri bi brati in pisati ne znali, pač ne bode veliko. Od tistih, ki dandanes dobe podčastniški certifikat, pa pač ni zahtevati, da bi še posebej dokazovali znanje branja in pisanja. Od njih si pač misliti moramo, da znajo, ker drugače bi v sedanjem času ne bili postali podčastniki. Sicer je pa tudi dandanes volilo več volilcev, ki niso znali čitati in pisati. Vojaška služba po našem

mnenju da pač več razsodnosti, nego 5 gld. neposrednega davka, ki ga kdo plačuje.

Poleg omenjenih volilcev po novi vladni predlogi vsakdo, ki je redno izpolnil svojo naborno dolžnost in si je pridobil znanje branja in pisanja.

Da je kdo redno izpolnil naborno dolžnost, to bode mogel dokazati s spričevalom pristojne politične in vojaške oblasti. V sedanjih časih splošne vojaške dolžnosti je pač redno izpolnjevanje naborne dolžnosti velike važnosti in se zatorej nad tem ni izpodtikati, da se zahteva od tistega, ki bode volil za državni zbor. Pravice naj gredo tistemu, ki izpolnjuje tudi dolžnosti. Tega dokaza bodo oproščeni vsi tisti volilci, kateri so bili v nabornih letih do 1868. leta, ko se je vvela občna vojaška dolžnost.

Znanje branja in pisanja se bode mogel vsakdo dokazati s šolskim spričevalom. Kdor bi pa tacega spričevala ne mogel predložiti, ker se je pridobil znanje branja in pisanja drugače, ne pa v šoli, bode to mogel dokazati pred posebno komisijo. Ta komisija bode sestavljena iz župana, šolskega vodje dotičnega okraja in jednega branja in pisanja veččega občana. Ta komisija ga bode izpraševala, in mu dala spričevalo, na podlagi katerega spričevala bode smel zahtevati, da ga vsprejme mej volilce.

Samo na sebi je določba, da se od volilcev zahteva znanje branja in pisanja, jako umestna. Od tacega volilca je pričakovati, da bode znal presoditi dobre in slabe strani kake stranke in bode torej po tem se ravnal pri volitvi, ter ne bode dal vplivati po agitaciji. Kdor zna sam čitati in pisati, lahko čita časopise, in se tako pouči o političnih razmerah. Seveda je želeti, da bi vsakdo, kdor ima priložnost, čital časopise več strank, ker si le tako more narediti kako samostojno sodbo. Zato bodo posebne važnosti čitalnice in bralna društva sedaj, ko se volilna pravica razširi, samo da ne bode smela biti prejednostranska, da se bodo volilci mogli dobro poučiti o političnih težnjah raznih strank. Neki pomisleki bi pač utegnili imeti proti komisiji za dokaz zmožnosti branja in pisanja. Semtrtje pač kaka komisija ne bode povsem nepristranska in zlasti na Koroškem najbrž ta pristranost

ne bode nam Slovencem v korist. V več krajih je župan nemškutar, šolski vodja je pa na Koroškem navadno nemškega mišljenja in če bode še tretji član bolj na nemško stran, pa bodo sestavljena iz samih nemškutarjev. Pri taki komisiji bode pač Slovencem pri znani nestrpnosti koroških Nemcev in nemškutarjev težko dokazati potrebno znanje branja in pisanja. Zakon sicer določuje jasno, da zadoščuje znanje branja ali pisanja v jednom deželne jeziku, ali taka komisija bi pa utegnila vendar zahtevati le znanja nemškega branja ali pisanja, posebno ker v več krajih šolski vodja sam slovenščine ni dobro vešč. Da nima zakon neke izjeme, bi mi vsekako morali priporočati, da se ta določba spremeni. Toda zakon določuje, da se od tistih, ki so pred 1869. l. bili v letih šolske dolžnosti, dokaz branja in pisanja ne bode zahteval. Tako bodo vsi oproščeni, katerih tako rekoč še ni zadevala občna šolska dolžnost. Starejši ljudje so vsi oproščeni tega dokaza, mlajši pa skoro vsi hodijo v šolo. Komisije za dokaz branja in pisanja pač ne bodo imele dosti posla. Logično bi pa to naše mnenje le bilo, da se tisti oproste tega dokaza, ki bivajo v krajih, v katerih ni šole; ti ravno tako nimajo priložnosti naučiti se brati in pisati, kakor se ljudje pred občno šolsko dolžnostjo niso imeli. Zanje rekli bi, občna šolska dolžnost še ni stopila v veljavo. Vlada najbrž v to ne bi privolila, ker bi potem prebivalci še bolj odlašali snovanje potrebnih šol. Vsekako bi pa bil umesten kak priziv proti odločitvi izpraševalne komisije.

Določba, da se zahteva znanje branja in pisanja, je velike moralne važnosti. Marsikdo se bode učil branja in pisanja, da bode deležen vseh državljanskih pravic, da tako rekoč ne bode na nižji stopinji kakor njegov sosed. Tudi politične stranke bodo delovale na to, da se ljudje brati in pisati nauče. Če vladna predloga stopi v veljavo, bodo povsod začeli tudi bolj skrbeti za dobre šole. Dosedaj se je to v več krajih zanemarjalo.

Od novih volilcev se bode pa nadalje zahtevalo, da plačujejo kak neposredni davek, ali pa da so v kaki redni službi ali delu. Poslednje bodo morali dokazati s poselskimi ali pa delavskimi bukvicami, ali pa tudi z drugimi oblastveno potrjenimi spričevali. S to določbo se bode preprečilo, da se ne bodo volili razni klateži in malopridni ljudje, kateri se ne bavijo z nobenim rednim poslom. Ker bode volilna pravica navezana na redno delo, bode nov volilni red navajal ljudij tudi k rednemu življenju.

Zahtevalo se bode od volilcev tudi, da že vsaj šest mesecev bivajo v občini, v kateri volijo. S tem se bode olajšala kontrola nad volilci, poleg tega ne bode lahko kako priseljevanje volilcev jedino v volilske namene, da kaka stranka dobi ta ali oni mandat. Na Nemškem so se taka preseljevanja faktično vršila. Tako preseljevanje je pač združeno z raznimi neprilikami in slabo vpliva na narodnogospodarski razvoj. Iz povedanega je razvidno, da ima vladna predloga ne le velik političen, temveč tudi moralichen pomen. Povzdignila bode moralichen stran niž-

jega prebivalstva. S te strani se pa vladna predloga pač premalo precenjuje in vendar je vredna, da se nanjo ozirajo državni poslanci, ko se bode sklepal novi zakon. Vlada je torej stvar mnogostranski premislila in želeti je le, da se poslanci pri njenem precenjevanji postavijo na neko višje stališče, ter je ne gledajo le s svojih strankarskih koristij, kakor jo ogledujejo in pretresujejo skoro vsi avstrijski listi. Ne sme jih voditi le proračunjenje koliko stranke pridobe ali izgube, temveč občni interesi. Pretresovanje te predloge bode tudi pokazalo npravstveno vrednost sedanjih strank. Npravstvena dobra stranka bode vprašanje pretresovala s stališča občnih koristij, druge se bodo pa držale le svojih strankarskih koristij.

Politični pregled.

Državni zbor. — V letošnjem zasedanji bi zbor imel dovolj dela, da bi se poslanecem le delati ljubilo. Vlada je predložila že več važnih predlog, ali volilna reforma je večini zbornice vzela vse veselje za delo. Mnogi poslanci si mislijo, čemu se bomo pač trudili, če kmalu za nami pridejo drugi možje. z drugimi nazori, naj pa oni potem delajo. Vlada je predložila zbornici predlogo o preosnovi deželne brambe. Po predlogi bi deželni brambovci morali služiti 2 leti aktivno in 10 let neaktivno. Tisti, ki bi postali podčastniki bi pa morali celo tretje leto aktivno služiti, ali zato se pa jim skrajša za dve leti neaktivno službovanje. Ta vladna predloga ima namen deželne brambovce povzdigniti blizu na tisto stopinjo, kakor je skupna vojna. — Kmetijski minister je predložil zbornici poslancev načrt zakona o dohodninskih zemljiščih in kmetijskih zadrugah. Ta načrt je silne važnosti za kmetijstvo in zatorej še obširneje spregovorimo o njem v našem kmetijskem oddelku.

— V državnem zboru je že bila jako burna debata, ko je prišlo češko izjemno stanje na vrsto. Debata je trajala silno dolgo. Govorilo se je pa o mnogih rečeh več nego o izjemnem stanji. Navajale so se stvari, ki z izjemnim stanjem nimajo nič opraviti. Mladočehi so posebno napadali sedanjega namestnika na Češkem, češ, da je mnogo kriv sedanji nezadovoljnosti v deželi. Nemški nacijonalci so se tudi izrekli proti izjemnemu stanju. Ravno tako tudi protisimitje. Pravosodni minister je vladno postopanje opravičeval in obljubil, da bode še le v odseku še bolje pojasnil stvari. Dr. Heilsberg je v imenu levičarjev izjavil pri tej priliki nevoljo proti vladi zaradi volilne reforme. Iz vseh njegovih besed se pa ni mnoglo razumeti, kaj misli storiti leвица, bode li glasovala za izjemno stanje ali ne. Le krivdo za razmere na Češkem je izvračal na vlado. Naposled so je vsa stvar izročila odseku 24 članov.

Razpust državnega zbora. — Govori se, da vlada razpusti državni zbor, ako se bode le ustavljal novi volilni reformi. Levičarji so predlagali v državnem zboru, da se osnuje posebna volilna skupina, v kateri bi volili delavci, ki so pri kaki bolniški blagajnici zavarovani. Leвица je pripravljena dovoliti jim 20 mandatov. Vlada pa menda ni zadovoljna v tako volilno reformo, ki bi skoro nič ne spremenila sedanjega razmerja strank. Zaradi tega bode rajši poskusila srečo z novimi volitvami. Nadeja se, da z novimi volitvami pridobi gotovo večino za svojo predlogo. Najbrž pa vladi ne bode treba zbora razpustiti, ker že tako večino dobi. Ko bode volilna reforma dovršena, bode pa vlada vsekako zbor razpustila in razpisala volitve na podlagi novega volilnega reda. Časopisi posebno računajo, koliko bode kaka stranka po premenjeni volilni reformi pridobila ali pa izgubila. Levičarski listi posebno strašijo s socijalnimi demokrati, katerih pride kar petdeset v zbor. To je pač največ le strašenje. Sicer je pa petdeset socijalnih de-